

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים ש"י מוסדות דרכי תורה רחובות

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

מל' - 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

גליון 144 טבת תשע"ז

העלון מוקדש לע"נ שלמה בן סוזן שרה ז"ל ע"י אביו ר' שמעון אלפסי הי"ו

פרשת מקץ - חנוכה

יהיו תחת ממשלתך, ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו, דהיינו שתמשול גם על בעלי החיצים שעושים פעולתם ע"י יד רגל. וזהו שאמר יעקב אבינו (בראשית מט, כג-כד) "וימררוהו ורבו וישטמוהו בעלי חיצים", שאלו חיל החיצים ששנאו את יוסף וחתרו תחת ממשלתו. כי נתמנה עליהם באשר "ותשב באיתן קשתו", שבגבורתו תקע את הקשת באבן, ועל ידי כן "ויפוזו ורועי ידיו" היינו עדי הגבורה שהניחו על זרועותיו. וכל זאת על ידי "מידי אביר יעקב, משם רועה אבן ישראל", כלומר שסייעו השי"ת שהוא אביר יעקב וצור ישראל.

באיזה חג שלח יעקב את בניו למצרים, ובאיזה חג שתו עם יוסף לשכרה?

"ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי, זאת עשו וחיו וגו'" (מב, יח)

הנה בכל שנה עוסקות פרשיות השבוע הנקראות בחנוכה ובסמוך לו ביוסף ואחיו. וכבר כתב השלי"ה הקד' (פר' וישב) שענינם של יוסף וחג החנוכה אחד הוא. ואף מצינו כמה רמזים בפרשיות אלו לחג זה, וכפי שכתב השלטי גבורים (על ההגהת מרדכי בפרק במה מדליקין) ש"וטבוח טבח והכ"ן" (לקמן מג, טז) הם אותיות חנוכה. וכן "טבוח טבח" בגימטריא 44 כמנין הנרות [עם השמש].

ובספר מאור עינים (פר' מקץ, דרוש לחנוכה) כתב, שהפסוק (פס' כט) "אלהים יחנך בני" רומז לחנוכה, שביקש יוסף מאת השי"ת שיעשה ניסים ונפלאות בחנוכה.

ובספר מגלה עמוקות (פר' מקץ, ופר' ואתחנן, אופן רנ"ב) כתב, ששמו של יוסף עולה בגימטריא כמנין "מלך יו"ן" [156], וכן עולה כמנין "אנטיוכס" (עם הכולל). ללמדך, שיוסף הצדיק ומלכות יו"ן עומדים זה לעומת זה בכוחות הקדושה והטומאה.

ומלבד כל זאת יש לציין למובא בספר אמרי נועם לרבי מאיר הורביץ אב"ד דזיקוב זאת בין המחבר (חלק א' בחידושים לזאת חנוכה מבין המחבר), שפרשיות אלו נקראות בחנוכה כיון שיעקב אבינו שלח את בניו למצרים בימי חנוכה, וזהו שאמר (פס' ב') "הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה", כי "שבר" ו"רדו" הם בגימטריא ח' פעמים חנוכה [712], כנגד שמונת ימי חנוכה.

והם באו אל יוסף ביום החמישי של חנוכה, ולכן נאמר (פס' ו') "וישתחו לו אפים ארצה", כי יום ה' של חנוכה הוא כנגד מידת "אפים" שביג' מידות. ולאחר מכן "ויאסוף אותם אל משמר שלושת ימים", עד יום השביעי של חנוכה, ולמחרת ביום השמיני של חנוכה הוציאם ואמר להם (פס' יח) "זאת עשו וחיו", כי יום זה הוא "זאת חנוכה". רמז להם זאת מתחילה באמרו (פס' טו) "חיי פרעה אם תצאו מזה", כי "תצאו" בגימטריא "זאת חנוכה".

והם בחלק ב' (תשובות מבין המחבר) האריך להוכיח כדבריו, וכתב בפרוטרוט חשבון נפלא על כל תאריכי האירועים בפרשיות אלו, החל מירידת האחים בפעם הראשונה למצרים בימי חנוכה [שלאחריה אכלו מן השבר יד' חודשים], וכן בפעם השנייה שירדו בחודש אדר, עד לירידתו של יעקב אבינו למצרים ביום טו' בניסן.

ובילקוט הפלאות (חנוכה אות ט') כתב שעל פי זה יתיישב הפסוק (מג, לד) "וישתו וישכרו עמו", שלכאורה אין ראוי לשבטי יה לשתות לשכרה.

אם כל החלומות הולכים אחר הפה מדוע לא נתקיימו פתרונות החרטומים?

"ואין פותר אותם לפרעה" (מא, ח)

פירש"י "פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס באזניו, ולא היה לו קורת רוח בפתרוןם, שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר". ובספר חומת אנך למן החיד"א הקשה בשם רבינו אפרים, שהרי כל החלומות הולכים אחר הפה (ברכות נה, ב) ומדוע לא נתקיימו פתרון החרטומים.

ותירץ החיד"א, שמה שאמרו שכל החלומות הולכים אחר הפה היינו כשהחולם קיבל את הדבר ונתיישב הפתרון בדעתו, אך פרעה לא נחה דעתו מפתרונות החרטומים ולכך לא נתקיימו.

ועוד תירץ, שאם פתר אדם את החלום ובא חבירו ופתרו בענין אחר, הפתרון השני דוחה את הראשון ורק הוא מתקיים, וכמו שמצינו במדרש (איכה רבתי א, יח) שהיה גוי אחד שפתר חלום ובא רבי ישמעאל ופתרו בענין אחר ונתקיים פתרונו, ולכך דחה פתרונו של יוסף את פתרונות החרטומים. אמנם כתב שזהו בתנאי שהפתרון השני היה סמוך לראשון ולא חלף אלא זמן מועט ביניהם.

יוסף התמנה למפקד הצבא המצרי ע"י שניצח בתחרות החץ וקשת של גיבורי מצרים

"ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" (מא, מד)

כתב המלבי"ם (תורה אור פר' וזאת הברכה), שמתחילה סבר פרעה שיוסף אמנם נבון וחכם ורוח אלוהים בו, אך איננו גיבור ובעל מלחמה. ולכן מינה אותו רק על ביתו ועל המון העם, והלבישו בגדי שש המורים על קדושה ורוחניות, אך לא הפקידו על השרים ואנשי הצבא, מפני שחיל בעלי החיצים שהיו יחידת העילית של צבא מצרים היו עיונים את יוסף וטענו באזני פרעה שאין זה נכון שימשול עליהם איש שאין לו יד בגבורה.

אלא שבאותם זמנים היה יום אחד בשנה שבו היו מתאספים כל הגיבורים המומחים בחץ וקשת ומתחרים ביניהם מיהו הגיבור הגדול ביותר שיכול בגבורתו לירות החץ ולתוקעו בתוך אבן. ומי שזכה בתחרות היו נותנים עדי זהב מופז בזרועותיו. וכשעלה יוסף לגדולה השתתף בתחרות באותה שנה, וזכה בה על ידי שורק את הקשת עצמה ונתקעה באבן. וכשראה פרעה שמלבד חכמתו הוא גם גיבור, מינה אותו אף על השרים ואנשי הצבא, ונתן בזרועותיו עדי זהב.

ועל פי זה יתבארו המקראות, שמתחילה אמר לו (פס' מ') "אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי", שמינהו על המון העם, אך "רק הכסא אגדל ממך", כלומר שהכסא מסמל את השרים ואנשי הצבא שהמלך נסמך עליהם, ובוה "אגדל ממך", שהם ימשלו עליך, ומקנאתם שנאוהו והרעו לו. אולם לאחר שראה פרעה את גבורתו מינהו אף עליהם, ולכן נאמר (פס' מד) "אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים", כלומר שרק אני פרעה אינני תחת ממשלתך, אך חוץ ממני כולם

שלום בן אסתר דרעי ז"ל
קמי בת מנטינה ואלנסי ע"ה
ניסים בן מרים בן עטר ז"ל

מזל טוב בת אחסו אלישיב ע"ה
סאלה בן יעקב גרמה ז"ל
רחמים בן גיורגיה ז"ל ע"י לולוי הי"ו

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאוה בת תאניה ע"ה
אהרן בן יחיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
עביה בת סרה ע"ה

אלא שבפעם השניה ירדו למצרים בחודש אדר וסעדו עם יוסף ביום יד' אדר את סעודת פורים, וקיימו מצות "חייב איניש לבסומי".

יוסף רמז לאחיו כיצד יכניעו ישראל את היוונים

בספר אדרת אליהו לרבינו יוסף חיים זיע"א כתב שגלות יון היתה בעון מכירת יוסף [וראה בן יהוידע (שבת טו, א) שביאר לפי זה ששלטון מלכות יון בישראל היה כנגד סכום הכסף שקיבלו השבטים בעבור מכירת יוסף]. והנה היוונים גזרו על ישראל ג' גזירות, שלא ישמרו שבת וראש חודש ושלא ימולו את בניהם. וכנגד זה "ויאסוף אותם אל משמר שלושת ימים", שאסר אותם ג' ימים כנגד ג' גזירות ואיסורים שיטילו יון על ישראל. ולאחר מכן אמר להם "זאת עשו וחיו", כי המילה "זאת" רומזת לג' המצוות הנ"ל, האות ז' כנגד שבת קודש, האות א' כנגד ראש חודש שהוא היום הראשון בחודש, וכן ת' מלשון "תם" שעל ידי המילה נעשה תינוק תם ושלם. וזהו "זאת עשו וחיו", שרמזו להם שעל ידי שיתחזקו בג' מצוות אלו יכניעו את היוונים. וכן היה שבזכות שישראל מסרו נפש על מצוות אלו נתגברו על יון.

האם בנימין חטא בכך שלא סיפר ליעקב אביו על מכירת יוסף ?

"זאת גביעי גביע הכסף תשים בפי אמתחת הקטן" (מד, ב)

בספר שפתי כהן על התורה הקשה מדוע ציער יוסף את בנימין וציווה להגניח את הגביע באמתחתו, והרי תכלית מעשיו של יוסף היתה כדי שיתמרק ויתכפר לאחיו עוון המכירה, ובנימין לא השתתף במכירתו ולא חטא [כמבואר בפרקי דר' אליעזר פ"ח]. ותירץ, שבנימין חטא בכך שלא סיפר זאת ליעקב, ובכך ציער בנימין את אביו כב' שנים. ולכן רצה יוסף שיתכפר לבנימין חטא זה. וזו הסיבה שאבנו של בנימין נקראת "ישפה", כביקורת על כך שהיה לו "פה" ולא השתמש בו, כלומר שיכול היה לגלות לאביו ולא עשה כן [שאם ידע על החרם הרי לא היה לו "פה" בדבר]. ומשום כך הסמין יוסף באמתחתו דוקא את הגביע, שכן "גביעי" בגימטריא "פה" [85], ורצה לרמז בזה לבנימין שיש לו פה ומדוע לא סיפר ליעקב על המכירה.

ב. ולכאורה מניין ידע בנימין על המכירה, והרי האחים החרימו כל מי שיגלה את הדבר, ושיתפו עמהם את השכינה? אמנם כבר כתב רבינו בחיי (לעיל לו, ג) שהקב"ה אמר זאת ליצחק אבינו ולבנימין. כי החרם היה רק שלא לספר הדבר ליעקב פן יקללם אך לא אסרו לספר לאדם אחר. [וכן מוכח בפרקי דרבי אליעזר (פ"ז) "והחרימו ביניהם שלא יגיד אחד מהם סוד זה ליעקב. ירד ראובן בלילה להעלות יוסף מן הבור ולא מצאו שם, אמר להם ראובן, הרגתם את יוסף ואני אנה אני בא מצרת אבינו. ויגידו לו אחיו את הדבר שעשו, ואת החרם שהחרימו, ושתק", ומבואר שהחרם היה רק שלא לספר ליעקב]. וצריך לומר שהקב"ה אמר לו רק על המכירה ולא על החרם, ולכן חטא בנימין בכך שלא סיפר ליעקב על המכירה.

ג. ברם, יש לציין לדברי ספר הישר (בפרשתנו) שבנימין לא ידע כלל על המכירה כל אותם שנים, ויוסף הוא שסיפר לו על כך כשבא אליו בנימין בפעם השניה שירדו השבטים למצרים. וזו לשונו, "ויאמר יוסף לבנימין, אני הוא יוסף אחיך אך אל תגלה את הדבר הזה לאחיך. הנני שולח אותך עימם וילכו, וציוויתי להשיב אתכם העירה ולקחתך מאיתם. והיה אם יתנו את נפשם וילחמו עליך אז ידעתי כי ניחמו על אשר עשו לי ונודעתי אליהם. ואם יעזבוך, ולקחתי אותך וישבת איתי ושלחתי אותם וילכו להם ולא אתגלה להם". ולפי זה אין ליישב כדברי השפתי כהן שיוסף ציער את

בנימין על שלא סיפר הדבר ליעקב, שהרי לא ידע כלל על כך, אלא שעשה כן כדי שהאחים ימסרו נפשם עליו.

המהרח"ו ראה בחלומו שיוסף חשש שהאחים יאמרו תפילת הדרך ולא יוכל להם

"הם יצאו את העיר לא הרחיקו, ויוסף אמר לאשר על ביתו, קום רדוף אחרי האנשים והשגתם" (מד, ד)

לכאורה הרי גם אם כבר הרחיקו אחיו מן העיר היו שליחיו של יוסף משיגים אותם, שכן נשאו עינם משא רב ותבואה, ואם כן מדוע מיהר יוסף לרדוף אחריהם כשעדיין לא הרחיקו מן העיר.

ובמענינה של תורה הביא שלאדמו"ר רבי אברהם מרדכי אלטר מגור זצ"ל היה כתב יד מרבי חיים ויטאל זצ"ל, שנתגלה לו בחלום הלילה שהכתוב הדגיש ש"לא הרחיקו", להורות שלא הרחיקו שיעור פרסה מן העיר ועדיין לא אמרו תפילת הדרך, ולכן אמר יוסף לאשר על ביתו "קום ורדוף וגו' והשגתם", שכל עוד שלא אמרו תפילת הדרך תוכל להשיג אותם, אך אם כבר הרחיקו פרסה ואמרו את תפילת הדרך בודאי ינצלו ממך.

ולכן אמר יוסף למונה על ביתו, "מלא את אמתחת האנשים אוכל כאשר יוכלון שאת", שציווה למלא את אמתחותיהם ככל היותר כדי שהדבר יעכב אותם וילכו לאט וכך יוכל להשיגם לפני שילכו כשיעור תפילת הדרך.

ויש לציין שאף שכן משמע מדברי המאירי וריב"ן (ברכות ל, א) שאין אומרים תפילת הדרך אלא לאחר פרסה, מכל מקום אין הלכה כן אלא כמבואר בשו"ע ("או"ח סי' קי' סע' ז', ובמשנ"ב שם) שאומרה ביציאתו מן העיר, ובלבד ששיעור הדרך הוא פרסה [לבני אשכנז היינו שיעור מרחק הדרך, ולבני ספרד הוא שיעור הזמן דהיינו 72 דקות (כמבואר ביבי"א ח"א סי' י"ג ועוד)]. וכבר תמדה בזה הפוסקים על דברי המהרח"ו.

יהודה ביקש להעלים ראיות אך בא המלאך והשיב את הגביע

"וימצא הגביע באמתחת בנימין" (מד, יב)

מרגלית יקרה מצאנו בספר תורת יעקב לרבי יעקב חיים סופר ראש ישיבת כף החיים (עמ' תתקיא') בשם רבי יעקב מוצפי זצ"ל. שהנה אמרו במדרש (ילקוט) אסתר רמז תתנ"ג) "אין אומרים וימצא אלא לדבר האבוד ונמצא, כענין שנאמר או מצא אבדה", וכן אמרו (ספרי דאגדתא על אסתר, מדרש פנים אחרים נוסח ב, פרשה ו) "אין אומר וימצא, אלא למה שאבד".

ואף כאן שנאמר "וימצא הגביע באמתחת בנימין", היינו כי בשעה שמצאו אנשי יוסף את הגביע אצל בנימין, אמר להם יהודה, הראו לי הגביע, והביאו לו, ונטלו יהודה וזרקו בכל כוחו לקצוי ארץ מרחק כמה פרסאות, ונעלם הגביע. ואמר להם יהודה, אין לכם שום ראיה שהגביע נמצא אצלנו אבל עוד הם מדברים ובא מלאך והחזיר את הגביע לאמתחת בנימין. וזהו שנאמר "וימצא הגביע" שאבד ונמצא שוב.

ולכן אמר יהודה ליוסף (פס' טו') "האלהים מצא את עוון עבדיך", שאילמלא שנשלח מלאך להחזיר ולהמציא שוב את הגביע לאמתחת בנימין לא היה לך מה לטעון עלינו, אך עתה מה נדבר ומה נצטדק. ועיקר החידוש מובא בנחל אשכול לחיד"א (אסתר ב, כו) "וכן פירשו בפסוק וימצא הגביע באמתחת בנימין, שהלא כולם היו גבורים וכמו רגע יכולים להשליכו דרך המדבר למרחוק. אמנם וימצא דרך מציאה".

עלון אחד, אלפי קוראים, ורבבות זכויות לעילוי נשעת יקיריך!
עקב הביקוש הרב להרחבת תפוצת העלון בבתי כנסיות רבים ברחבי הארץ ובחו"ל, יש בידך להיות שותף בזיכוי הרבים, ולהנציח את העלון לזכר קרוביך. לפרטים: 08-9452903

לע"נ משה בן איטו אלול ז"ל ♦ שלמה בן אברהם לולוי ז"ל ♦ מרים בת עדוק מועקב ע"ה אהרני הי"ו ♦ מסעודה בת יוסף ומרים גהלי ע"ה

שלמון סלימן בן זוהרה סובן בני ז"ל
ע"י ר' מרדכי סובן הי"ו

מכילף בן חוחילה ז"ל ע"י גאלי כהן הי"ו
נעים בן בתון אשחייק ז"ל
אליהו בן שרה ויטמן ז"ל

דניאל בן שלמה בכר ז"ל
ורדה בת סאלם נחום ע"ה
מילכה בת לאה ע"ה ע"י בנימין הי"ו